

SZEPESSYÉ JUDIK DOROTTYA

főlevéltáros

Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára
szjudikd@gmail.com

SZÖGI LÁSZLÓ: A ROZSNYÓI FELSOÓKTATÁS INTÉZMÉNYEINEK HALLGATÓI 1814–1852

Felsőoktatástörténeti Kiadványok. Új sorozat 19.
Budapest, ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, 2019, 191 lap

2013. július 1-jén alakult meg Magyarországon, az MTA-ELTE Egyetemtörténeti Akadémiai Kutatócsoport, mely célul tűzte ki a magyar felsőoktatás történetének kutatását és az eredmények nemzetközi követelményeknek megfelelő formában történő közzétételét. A kutatócsoport munkája szorosan kapcsolódik a Nemzetközi Egyetemtörténeti Bizottság által 2012-ben kezdeményezett együttműködéshez, amelynek keretében ösze kívánják kapcsolni az egyes országokban már évek óta készülő középkori, és újkori hallgatói adatbázisokat.

A Kutatócsoport kutatásai három területet fednek le Az első, a középkori magyar egyetemjárás egységes, a karrierpályákat is magába foglaló adatbázisának elkészítésével foglalkozik. A második a magyarországi felsőfokú oktatási intézmények 1526–1850 közötti hallgatói adatbázisát állítja össze. A harmadik pedig a magyar felsőoktatás története 1945/48–1989. közötti időszakát tárja fel. A recenzált kötet a második terület munkájának egyik eredménye.

Ennek a munkának előzményeként lehet tekinteni Magyarországon, az ELTE Levéltárban folyó: külföldi felsőoktatási intézménybe járó, magyar diákok történetének kutatását, a peregrináció-kutatást. Ennek során mintegy 100 ezer külföldi egyetemen történő magyar beiratkozás adatait gyűjtötték össze a középkortól 1918-ig. Ma már többet tudunk a külföldön tanuló magyar diákokról, mint azokról, akik a hazai egyetemeken vagy főiskolákon tanultak.

Az 1526–1850 közötti időszakot feltáró kutatócsoport a történeti Magyarország és Erdély területén 112 intézményt vizsgál, amiben benne vannak az egyházmegyei szemináriumok és a szerzetesi főiskolák. A felsorolt intézmények székhelye közül 29 a mai Románia, 27 a mai Szlovákia, 9 a mai Horvátország, 1 a mai Szerbia és 1 a mai Ukrajna

Beérkezett: 2020. 05. 15.

Közlésre elfogadva: 2020. 08. 15.

Copyright GERUNDIUM

területére esik, vagyis 67 intézmény működött a mai Magyarország határain kívül. A 112 intézményből közel 45%-ot tesznek ki a római és görög katolikus, valamint a szerzetesi teológiai szemináriumok.

A rozsnyói felsőoktatás első intézménye az 1814-ben megnyitott püspöki szeminárium volt, ahol a megalakulást követően 32 papnövendék kezdte meg tanulmányait. A Rózsnyói Püspöki Szeminárium iratai megmaradtak a Rózsnyói Püspöki Levéltárban, de a hallgatói névsorok csak az 1846/1847. tanévtől maradtak fenn. A szeminárium történetének kutatása során a másik forrásanyagok a nyomtatott sematizmusok voltak.

A rozsnyói felsőoktatás második intézménye az ún. Bölcsészeti Líceum volt, ahol nemcsak a papnövendékek, hanem a környék továbbtanulni vágyó ifjúsága is beiratkozhatott. A Rózsnyói Püspöki Bölcsészeti Líceum létrejöttékor Magyarországon a Pesti Egyetemen kívül már nyolc katolikus felsőbb tanintézetben volt bölcsészeti és jogi képzés. A Bölcsészeti Líceum hallgatói kutatásához a Kassai Állami Levéltárban található Kassai Tankerületi Igazgatóság irategyüttese, benne a Bölcsészeti Líceum évenként megküldött, 1818–1850 között anyakönyvei nyújtottak támpontot.

A forráskiadványban Rózsnyó két felsőoktatási intézményének hallgatóira vonatkozó forrásokról készült, Szögi László által jegyzett szakmai bevezetőben elemzés olvasható a két intézmény szerepéről az ország felsőoktatási rendszerében, a hallgatók tagolódásáról származási helyük (megye, település) szerint, a külföldi diákok számáról, a felekezeti hovatartozásról. A szerző külön foglalkozott a diákok társadalmi rétegződésével: az apa foglalkozása alapján.

Rózsnyó földrajzi fekvésénél fogva adott volt a hallgatók etnikai tagolódásának feltárása is. A szerző szerint igaz, hogy az anyakönyvekben feltüntették a diákok nemzetiségét, 1844-ig latinul (hungarus, gallicanus, transylvanus, moravus, bohemus, bosnita), azonban a hallgatók többségénél beírt hungarus kifejezés nem jelenti azt, hogy mindannyian magyar nemzetiségűek, a többi esetben pedig beazonosítható. Szögi László szerint kimondható, hogy az anyakönyvi források alapján nem derül ki a hallgatók valódi nemzetiségi összetétele. A valós nemzetiségi összetételt másodlagos adatok felhasználásával lehet kideríteni, pl. születési hely nemzetiségi összetétele vizsgálatával, az apa foglalkozásával, a vallási hovatartozással és – kellő óvatossággal – a név jellegével is. Ebből adódóan a beiratkozott 1432 főből 1402 esetében tudta pontosítani az nemzetiségi összetételt. 1402 fő beiratkozott hallgatóból 41,08% szlovák, 32,23% magyar, 17,04% német, 8,41% lengyel, 0,78% ruszin, 0,21% cseh, 0,14% horvát, 0,07% pedig bosnyák nemzetiségű volt.

A szakmai bevezető után az adattár következik. Az adattár közlése előtt a szerző ismerteti a források közlésének módját, hozzátéve semmiképpen nem felel meg a forráskiadványok összeállításánál alkalmazott klasszikus szabályoknak, ami a források különbözőségéből is adódik.

Az adattárban a hallgató nevének, különböző névvarációk feltüntetésével, eredeti betűhív formájában közzététele után 14 adatot (egyházi tisztség vagy egyházmegye, születési időpont vagy életkor, vallás, társadalmi állás, nemzetiség, születési hely, szülők

neve és foglalkozása, beiratkozás ideje, fakultások, későbbi külföldi vagy hazai tanulmányok, hazai előző középiskolai tanulmány, ösztöndíj és egyéb adatokat tartalmazó megjegyzés rovat) találunk. A rendkívül részletgazdag adattárban a két intézet hallgatói összevontan szerepelnek, ennek indoklásaként azt adta meg a szerző, hogy a Rozsnyó Püspöki Szeminárium hallgatói többségében a bölcsészeti tanulmányokat a Rozsnyói Püspöki Bölcsészeti Líceumban folytatták. Az adattár könnyen kezelhetőségét segíti, hogy minden hallgató egy sorszámmal rendelkezik, amely révén a hely- és névmutatót is használni lehet az adattárra vonatkozóan. Az időrendi kutatást azonban az adattár eredeti szövegében lehet csak végezni.

Ahogy a kiadvány szakmai bevezetőjéből és a rendkívül tartalmas adattár soraiból kiderül, hogy a Sajó-parti Athénnek is nevezett Rozsnyó két felsőoktatási intézménye a 19. század első felében sok hallgatót vonzott. A kötetben szereplő 1432 beiratkozott diák adatai számos információt nyújtanak a történettudomány különböző diszciplínái számára, többek között az oktatástörténetre, a társadalomtörténetre, a művelődéstörténetre vonatkozóan. Nem utolsósorban említtem, hogy az adattár a napjainkban igen népszerű családfakutatást is segíti.